EXPERT VALIDACE VERSUS VALIDAČNÍ PROCES PRO OŠETŘOVATELSKÉ INTERVENCE V KLINICKÉ PRAXI

doc. PhDr. Alexandra Archalousová, PhD.[1]

PhDr. Ľubica Poledníková, PhD.[2]

[1, 2] *Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre; Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; Katedra ošetrovateľstva; Kraskova 1; Nitra, Slovenská republika*

Souhrn

Podstatnou oblastí ošetřovatelské klinické praxe jsou ošetřovatelské intervence. Ošetřovatelství je vědecká disciplína a stejně jako všechny disciplíny má i ošetřovatelství jedinečný soubor poznatků. Začlenění výsledků výzkumu a důkazů do klinické praxe pomáhá informovat o procesech výběru, implementace a hodnocení spojených s vytvářením a aplikací znalostí a technologií na výsledky poskytované péče. Ošetřovatelství je obor zahrnující informace o povaze zdraví a nemoci, stejně tak o strategiích a postupech na podporu zdraví a pohody. Kvalita a efektivita péče je závislá na využívání takových intervencí, které jsou nejúčinnější při dosahování požadovaných výsledků. Implementace validovaných výstupů z mezinárodních klasifikačních systémů NANDA/NIC/NOC do klinické praxe je jedním ze zájmů expertů /sester ošetřovatelství. Výzkumné otázky, které si členové týmu položily. *Kdo je expertem validace v klinické praxi? Jaká jsou kritéria výběru experta? Jak*

expert volí efektívni a účinnou intervenci? Jaký je výskyt nejčastějších ošetřovatelských diagnóz z pohledu experta? Jaký je výskyt nejčastějších ošetřovatelských diagnóz podle specifik ošetřovatelských oborů? Jaký je výskyt nejčastějších ošetřovatelských diagnóz podle onemocnění klienta/pacienta z pohledu experta? Jak využít návaznosti mezi ošetřovatelskou diagnózou a intervencí?

Klíčová slova: validační proces, ošetřovatelské intervence, expert, kritéria, klinická praxe

Úvod

Prezentovaná vědecká studie navazuje na empirické výstupy realizované na univerzitách dvou zemí v oblasti ošetřovatelské diagnostiky a ošetřovatelských intervencí sester, tj. na Fakultě sociálních věd a zdravotníctva Univerzite Konštantina Filozofa v Nitre ve spolupráci s Fakultou zdravotnických studií Západočeské univerzity, Fakultou zdravotnických oborů Prešovské univerzity a jejich klinickými pracovišti. Nejprve za podpory projektu Kega s názvem *Implementace ošetřovatelských intervencí do multimediálních technologií v přípravě sester* a nyní za podpory navazujícího projektu Kega s názvem *Implementace ošetřovatelských intervencí do multimediálních technologií v přípravě sester 2.* Výzkumná šetření a implementace výsledků jsou využitelná v klinické praxi, výzkumu a kurikulu sester. Současná výzkumná sdělení předkládají poznatky z vědeckých studií, které proběhly v rámci validace ošetřovatelských diagnóz NANDA a intervencí NIC na mezinárodní úrovni

mezi akademickými institucemi a mezi klinickými pracovišti, kde probíhá výuka budoucích zdravotnických profesionálů. Univerzity i klinická praxe mají dnes již vysoce erudované pracovníky současně s odbornou, a především specializovanou způsobilostí v jednotlivých oblastech klinické praxe ošetřovatelství, kteří jsou kompetentní k vytvoření a řízení odborných týmů expertů/sester specialistek k ověření souboru ošetřovatelských intervencí. Respondenti splňují nová, výzkumem podpořená, kritéria experta pro validační studie v klinickém prostředí (Fehring, 1994; Zeleníková a kol., 2010; Archalousová, 2022). Vzhledem k šíři a rozsahu šetření prezentujeme výsledky validačního procesu sester, které hodnotily návrh kritérií pro experta validace ošetřovatelských intervencí.

Cíl

Cílem výzkumného šetření projektového týmu bylo provést validační proces u sester, stanovit kritéria výběru pro experta validace ošetřovatelských intervencí NIC a jednotlivé položky validovat experty/sestrami v klinické i akademické praxi. Zjistit jakou významnost přikládají sestry klinické ošetřovatelské praxe jednotlivým kritériím výběru experta pro validaci ošetřovatelských intervencí NIC. Dále zjistit, zda existují rozdíly v hodnocení významnosti mezi jednotlivými soubory expertek splňující Zeleníkovou a kol. modifikovaná kritéria a expertek splňující kritéria Fehringa.

Charakteristika a výběr výzkumného souboru

Výběrový soubor tvořilo celkem 738 expertů sester z klinického a současně i akademického prostředí. Byly osloveny expertky pracovišť Fakulty sociálních věd a zdravotnictví Univerzity Konštantína Filozofa v Nitře, Fakulty zdravotnických studií Západočeské univerzity, expertky/sestry klinických pracovišť Fakultní nemocnice v Nitře a Fakultní nemocnice v Plzni. Pro potřeby tématu této studie uvádíme výsledky výzkumného šetření u expertek sester z klinických pracovišť České a Slovenské republiky – dvou fakultních nemocnic. Všechny oslovené sestry se mohly rozhodnout, zda se zúčastní výzkumu. Vedení obou nemocnic bylo seznámeno s účelem výzkumu a byl vyžádán písemný souhlas s umožněním výzkumu.

Metodika a soubor

Výzkum probíhal ve dvou fázích. V první fázi fokusová skupina během tří setkání vyhodnotila současný stav využívaných kritérií experta a navrhla nová kritéria pro experta validace ošetřovatelských intervencí NIC. Skupina dospěla ke konsenzu, kdy stanovila výběrová kritéria. Byl vytvořen měřící nástroj, určený k validaci výběrových kritérií experta, který zahrnoval celkem 15 položek kritérií výběru. K vyhodnocení významnosti položek byla použita Likertova škála od 1 do 5. Ke každé položce (kritériu výběru) byla přiřazena významnost 1 – žádná významnost, 2 – malá významnost, 3 – střední významnost, 4 – velká významnost, 5 - nejvyšší významnost.

Celkový počet expertek SR i ČR, které se účastnily validace kritérií experta pro ošetřovatelské intervence NIC byl n=738 (n_s=679; n_p=59).

Expertek/klinických sester z SR a ČR bylo 679 (n_s=679). Expertů/pedagogů z SR a ČR pro validaci položek kritérií výběru bylo 59 (n_p=59). Oba soubory expertů validovaly celkem 15 položek. Prezentované studie se účastnilo 679 sester z klinických jednotek fakultních nemocnic (Tab.1; 2).

Výsledky a diskuse

V zastoupení souboru expertek/klinických sester bylo 310 (n_{SR}=310) expertů/klinických sester ze SR a 369 ($n_{ČR}$=369) expertů/klinických sester z ČR. Slovenských expertek splňujících modifikovaná kritéria Zeleníkovou a kol. bylo 227 (N_{SR-m}) a expertek splňující Fehringova kritéria bylo 83 (N_{SR-F}). Českých expertek splňujících modifikovaná kritéria Zeleníkovou a kol. bylo 276 ($N_{ČR-m}$) a expertek splňující Fehringova kritéria bylo 93 ($N_{ČR-F}$).

Tab. 1 Validace kritérií výběru experta validace z pohledu slovenských expertů/klinických sester

Kritérium výběru	Kritéria modifikovaná				Kritéria Fehring		
(položky 1-15)	N_m	Mean	Std. Deviation	Std. Er Mean	N_F	Mean	Std. Deviation
Pohlaví	227	1,47	0,979	0,065	83	1,52	0,942
Každodenní výkon ošetřovatelských intervencí a výuka intervencí	227	**4,24**	1,104	0,073	83	**4,4**	0,883
Vykonaný výzkum	227	3,38	1,178	0,078	83	3,8	0,947
Publikovaný článek	227	3,03	1,202	0,08	83	3,49	1,04
Práce zaměřená na oblast intervencí	227	3,37	1,177	0,078	83	3,75	1,08
Certifikát v oblasti intervencí	227	3,47	1,22	0,081	83	3,77	1,074
Středoškolské vzdělání	227	2,59	1,166	0,077	83	2,18	1,014
Vyšší odborné vzdělání	227	2,96	1,021	0,068	83	2,53	1,097
Kritérium výběru: Bc. titul	227	3,36	0,893	0,059	83	3,35	0,803
Kritérium výběru: Mgr. titul	227	3,93	0,926	0,061	83	**4,14**	0,964
Kritérium výběru: PhD. titul	227	**4**	1,109	0,074	83	3,99	1,184
Specializační vzdělání	227	**4,37**	0,818	0,054	83	**4,28**	0,954
Délka klinické ošetřovatelské praxe	227	**4,37**	0,86	0,057	83	**4,13**	0,894
Kritérium výběru: Vek	227	3,12	1,195	0,079	83	3,12	0,916
Kritérium výběru: Pracoviště	227	3,07	1,445	0,096	83	3,02	1,405
Krajina = SVK							

Expertky/klinické sestry slovenské splňující Fehringova kritéria hodnotily na prvních místech: *Každodenní výkon ošetřovatelských intervencí a výuka* 4,4; *Specializační vzdělání* 4,28; *Magisterské vzdělání* 4,14; *Délku klinické praxe* 4,13.

Expertky/klinické sestry slovenské splňující modifikovaná Fehringova kritéria Zeleníkovou a kol. hodnotily na prvních místech: *Specializační vzdělání* 4,37 a *Délku klinické praxe* 4,37; *Každodenní výkon ošetřovatelských intervencí a výuka* 4,24; *Doktorské vzdělání* 4.

Oba podsoubory expertek uvedly shodně na prvních místech položky č. 2; č. 10-11; č. 12; č. 13.

Tab. 2 Validace kritérií výběru experta validace z pohledu českých expertů/klinických sester

Kritérium výběru	Kritéria modifikovaná				Kritéria Fehring		
(položky 1-15)	N_m	Mean	Std. Deviation	Std. Er Mean	N_F	Mean	Std. Deviation
Pohlaví	276	1,55	1,006	0,061	93	1,54	0,984
Každodenní výkon ošetřovatelských intervenci a výuka	276	**4,16**	1,143	0,069	93	**4,37**	0,894
Vykonaný výzkum	276	3,26	1,193	0,072	93	3,75	0,974
Publikovaný článek	276	2,95	1,188	0,072	93	3,46	1,079
Práce zaměřená na oblast intervencí	276	3,28	1,199	0,072	93	3,7	1,121
Certifikát v oblasti intervencí	276	3,42	1,211	0,073	93	3,8	1,089
Středoškolské vzděláni	276	2,64	1,218	0,073	93	2,29	1,119
Vyšší odborné vzděláni	276	2,97	1,077	0,065	93	2,66	1,166
Kritérium výběru: Bc. titul	276	3,32	1,002	0,06	93	3,41	0,837
Kritérium výběru: Mgr. titul	276	3,8	1,042	0,063	93	4,12	0,976
Kritérium výběru: PhD. titul	276	3,83	1,217	0,073	93	4	1,17
Specializační vzděláni	276	**4,2**	0,943	0,057	93	**4,27**	0,957
Délka klinické ošetřovatelské praxe	276	**4,25**	0,957	0,058	93	**4,14**	0,88
Kritérium výběru: Vek	276	3,08	1,184	0,071	93	3,09	0,928
Kritérium výběru: Pracoviště	276	3,11	1,414	0,085	93	3,1	1,407
CZ							

Expertky/klinické sestry z ČR splňující Fehringova kritéria hodnotily na prvních místech: *Každodenní výkon ošetřovatelských intervencí a výuka* 4,37; *Specializační vzdělání* 4,27; *Délku klinické praxe* 4,14.

Expertky/klinické sestry z ČR splňující modifikovaná Fehringova kritéria Zeleníkovou a kol. hodnotily na prvních místech: *Délku klinické praxe* 4,25; *Specializační vzdělání* 4,2; *Každodenní výkon ošetřovatelských intervencí a výuka* 4,16. Oba podsoubory expertek uvedly shodně stejné položky č. 2; č. 12; č. 13.

Položku kritéria výběru pro experta validace ošetřovatelských intervencí NIC shodně na prvních místech oba soubory slovenských a českých expertů/klinických sester uvedli jako nejvýznamnější *Každodenní výkon ošetřovatelských intervenci a výuka; Vzdělání specializační; Délka klinické ošetřovatelské praxe.* Oba soubory shodně považují za významné kritérium *Vzdělání magisterské* a *Vzdělání doktorské.*

Po statistickém vyhodnocení proběhla odborná diskuse. Fokusová skupina se vyjádřila k jednotlivým položkám (1-15) kritérií výběru experta pro validaci ošetřovatelských intervencí NIC. Zdůraznila význam položky kritéria výběru *Délka klinické ošetřovatelské praxe*, položky *Každodenní výkon ošetřovatelských intervenci a výuka*, položek *Vzdělání magisterské* a *Vzdělání doktorské.* Výzkumníci se shodli na významnosti délky klinické praxe a výkonu ošetřovatelské intervence, popřípadě výuce výkonu ošetřovatelských činností, kde upozornili na kritéria stanovená brazilskou skupinou sester (Guimaraes et al., 2015), která poukazuje na význam délky ošetřovatelské praxe na rozdíl od kritérií Fehringa (Fehring, 1994), kde je

důraz kladen na akademickou odbornost. Hodnota klinické praxe se zdůrazňována také v kritériích Benner et al., 1992). Za další významnou položku pro experta validace intervencí považovala skupina výzkumníků nové výběrové kritérium *Specializační vzdělávání,* kde výzkum prokázal významnou shodu u obou souborů. Brazilská skupina výzkumníků Guimaraes et al., 2015 toto kritérium pro experta validace neuvádí. Stejně tak ji neobsahují Fehringova kritéria experta validace pro ošetřovatelskou diagnózu (Fehring, 1994), kde je uvedeno kritérium *Certifikát (specializace) v relevantní klinické praxi v oblasti diagnostiky*. Naopak klasifikace NIC zdůrazňuje význam specifických znalostí u hodnotitelů intervencí (Butcher et al., 2018). Dalším důležitým zjištěním byl fakt, že neexistoval významný rozdíl v posouzení položek kritérií výběru mezi jednotlivými soubory a mezi soubory expertek splňující Zeleníkovou a kol. modifikovaná kritéria a expertek splňující kritéria Fehringa (Archalousová, 2022).

Závěr

Výzkumná šetření ukázala na důležitost validačních procesů pro kvalitu poskytované péče a další profesionalizaci oboru ošetřovatelství. Využití elektronizace, mezinárodních databází umožnilo získat nejnovější poznatky v oblasti kritérií expertů validace i zvládnutí současných technik a metod výzkumu. Po dosažení konsenzu klasifikovali výzkumníci *experta validace intervencí* s důrazem na délku klinické praxe, na znalost aktivit/činností intervencí NIC a na jeho speciální znalosti k řešené problematice. Experti po statistickém zpracování, odborných setkáních a diskusích, výsledcích

validačního procesu, mohli přistoupit k dalším krokům vedoucím k vytvoření nového aktuálního návrhu kritérií experta.

Literatura

ARCHALOUSOVÁ, A. (2022). Validation Interventions NIC in Diagnosis Risk of infection. *Sborník abstrakt*. Mezinárodní konference. Nitra: UKF, 2022.

ARCHALOUSOVÁ, A. a kol. 2022. *Expert validace*. Validace ošetřovatelských intervencí pro vzdělávání, výzkum a klinickou praxi z pohledu experta. Plzeň: Západočeská univerzita, 2022. 116 s. ISBN-978-80-261-0752-1.

APPOLONI, A., HERDMAN, T. et al. (2013). Concept analysis and validation of the nursing diagnosis delaved surgical recovery. In *International Journal of Nursing Knowledge*. 24(3), 115-121.

AVENA, M. J. et al. (2014). Concept validation of the defining characteristics of respirátory nursing diagnoses in neonates. In Acta Paulista de Enfermagem, 27(1), 76-85.

BENNER, P. et al. (1992). From beginner to expert: Gaining a differentiated clinical world in critical care nursing. In *Advances in Nursing Science*, 14(3), 13-28.

BUTCHER, H. K, - BUCHELEK, G. M. – DOCHTERMAN, J. M. - WAGNER CH. M. (2018). *Nursing Interventions Classification (NIC).* 7. vydání. St. Louis: Elsevier. 2018. s. 512. ISBN 978-0-323-58342-8.

CARVALHO, C. C. et al. (2008). Nursing diagnosis validation: Reflection on di culties faced by researchers. In *Revista Eletronice de Enfermagem*,10, 235-240.

FEHRING, R. J. (1994). The Fehring Model. In *Classification of Nursing Diagnoses: Proceedings of the Tenth Conference NANDA.* Eds. Caroll-Johnson, R. M. et al. Philadelphia: Lippincott, 1994, p. 55-62. ISBN 0-397-550011-1.

GALDEANO, L. E., ROSSI, L. A. (2006). Validation of diagnostic content: Criteria for the selection of experts. In *Ciencia, Cuidado e Saude*, 5(1), 60-66.

GUIMARAES, H. C. Q. C. P. et al. (2015). Experts for Validation Studies in Nursing: New Proposal and Selection Criteria. In *International Journal of Nursing Terminologies and Classifications.* 10.1111/2047-3095.12089.

SOUZA, V. et al. (2014). Content validation of the operational definitions of the nursing diagnoses of aktivity intolerance, excess fluid volume, and decreasid cardiac output in patients with heart faiture. In *International Journal of Nursing Knowlege*, 25(2), 85-93.

ZELENÍKOVÁ, R. a kol. (2010). Návrh kritérií výberu expertov pre validizáciu ošetrovateľských diagnóz v ČR a SR. In *Kontakt.* 2010, roč. 12, č. 4, s. 407-413.

Kontakt na autory

aarchalousova@ukf.sk

lpolednikova@ukf.sk